

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

Moslims en de christelijke samenleving

Onlangs wekte minister Ella Vogelaar bij sommigen irritatie. Zij meende dat ook de islam deel kon gaan uitmaken van de Nederlandse traditie. Vaak spreken wij over de 'Joods-christelijke-humanistische' traditie. Wat haar betreft mag dat ook worden de 'Joods-christelijke-islamitische-humanistische' traditie. Sinds enkele jaren is de vraag urgent geworden hoe westerse samenlevingen moeten omgaan met het groeiend aantal moslims in hun midden. Die vraag houdt burgers bezig. Zij is ook politiek urgent geworden. Zeker de kerk moet erover nadenken. In twee artikelen ga ik erop in.

A.L.Th. de Bruijne ■

In dit nummer

<i>Kerkelijk leven</i> - A.L.Th. de Bruijne	
Moslims en de christelijke samenleving	731
<i>Meditatief</i> - H.A. Speelman	
Heilig leven	735
<i>Wandelen met God</i> - B. Luiten	
Levend lid	736
<i>Achtergronden</i> - P.H. Vos	
De vanzelfsprekendheid voorbij	738
<i>Woord</i> - M.J. Arntzen	
Antwoord van dr. Arntzen	742
<i>Weerwoord</i> - B. Kamphuis	
Antwoord aan dr. Arntzen	743
<i>Opvoeding en onderwijs</i> - J.J.D. Baas	
Kinderoffers in deze tijd?	744
<i>Uit de kerken, Mededeling</i>	

Rentiers Mekka

Daarbij benut ik een boekje dat kort geleden uitkwam: *Europa, het Mekka van de islam? Een christelijk perspectief op het maatschappelijk samenleven met moslims* (uitgeverij Buijten & Schipperheijn, Amsterdam). De schrijver is dominee Cees Rentier, sinds 1994 werkzaam bij de stichting 'Evangelië en Moslims'. Rentier is evenals ikzelf geboeid door de Engelse theoloog Oliver O'Donovan. Hij maakt ook gebruik van het proefschrift dat ik vorig jaar over O'Donovan schreef. Hij meent (evenals ik) dat O'Donovan een nieuwe vruchtbare bijbelse visie ontwikkelt op de roeping van kerk en christenen binnen de huidige westerse samenleving. Met behulp van die visie wijst hij ook een weg voor het samenleven met moslims. De manier waarop Rentier O'Donovan toepast, is soms anders dan ik het zou doen. Tegelijk zet Rentiers benadering mij aan het denken. Zij is het waard om in het gesprek over de islam nadrukkelijk te worden betrokken.

Vijf modellen

Om Rentiers visie te begrijpen, moeten we eerst op een rij zetten op welke manieren christenen vandaag zoal nadenken over de relatie tussen (christelijk of ander) geloof en samenleving. In mijn proefschrift onderscheid ik de volgende modellen:

- *theocratisch*: Christus regeert ook via de overheid. Die moet Hem publiek erkennen en vervult een ambt in zijn koninkrijk. Daarom moet Gods wet de Nederlandse wet stempelen en moet de Nederlandse samenleving een bijbels-christelijk karakter vertonen.
- *liberaal*: kerk en staat behoren gescheiden te zijn, dat is beter voor beiden. De overheid moet godsdienstig neutraal zijn. In het publieke leven ben je alleen maar gebonden aan datgene waar we het op grond van ons gezond verstand allemaal over eens kunnen zijn. Religie hoort thuis in de privésfeer.
- *religie als bindmiddel*: elke samenleving heeft een geestelijk centrum nodig met gedeelde idealen en waarden. In westerse landen heeft de geschiedenis ertoe geleid dat de Joods-christelijke (en misschien humanistische) traditie dat centrum levert. Overheid en samenleving moeten niet rechtstreeks bijbels-christelijk zijn maar wel de christelijke waarden uit die traditie bevorderen.
- *pluraal*: alle godsdienstige en levensbeschouwelijke richtingen mogen in de samenleving voluit meedoen, deze beïnvloeden en daarbij met elkaar een soort concurrentiestrijd aangaan. De overheid moet ervoor zorgen dat ze allemaal gelijke rechten hebben. Zij mag wel positief omgaan met religie in het algemeen maar geen voorkeur uitspreken voor één van de richtingen.
- *blijf jezelf*: kerk en christenen moeten er niet naar streven om samenleving en publiek domein christelijk of half-christelijk te maken. Ze moeten zich afzijdig houden van de macht maar tege-

lijk hun geloof niet laten wegdringen naar de privésfeer. Via flexibele kleine modelgemeenschappen van christenen die voorleven wat echt samenleven is

stroming met gelijke rechten. De bouw van moskeeën krijgt alle ruimte. Moslims moeten gebedsruimten op het werk krijgen en de gebedstijden kunnen houden. Op

de islam kent al een vorm van 'scheiding tussen kerk en staat'

en die van daaruit andere groepen in de samenleving dienen, zetten zij aan het denken en trekken zij anderen aan.

Bindmiddelaars

Voor de plaats van de islam betekenen deze modellen elk iets anders. 'Theocraten' zullen islamieten hoogstens tolereren maar tegelijk hun maatschappelijke invloed sterk aan banden leggen. 'Liberalen' zullen met de christelijke religie ook de islam willen opsluiten in de privésfeer en politieke of maatschappelijke uitingen ervan bestrijden. 'Pluralen' zullen de islam als aparte levensbeschouwelijke stroming proberen in te kaderen in het krachten spel van zuilen en groeperingen in de samenleving en zo ook publiek ruimte bieden. 'Bindmiddelaars' gaan onderling uiteen. Sommigen kijken met Geert Wilders vooral naar het verleden en vinden de islam vreemd aan onze joods-christelijke identiteit. Anderen zien met Ella Vogelaar de geschiedenis verdergaan en sluiten niet uit dat op een gegeven moment ook de islam één van de vormende tradities voor de Nederlandse samenleving kan worden. De 'blijf jezelf' laten de vraag naar de maatschappelijke positie van de islam open, maar zullen zelf positief en dienend willen samenleven met moslims in de eigen buurt of stad.

Naar de moskee

Vanouds dachten de meeste christenen theocratisch. Vandaag vind je dat nog bij de SGP. Tegenwoordig passen de meeste christenen en ook christelijke politieke partijen bij de 'pluralen'. Zij zien moslims als een volwaardige levensbeschouwelijke

vrijdag mogen ze naar de moskee. Het invullen van een christelijke feestdag voor een islamitische is bespreekbaar. Bij velen wordt die visie nog wel enigszins gematigd, omdat ze ook een beetje 'bindmiddelaars' zijn. Op historische gronden moeten moslims zich wel aanpassen aan (christelijke) westerse waarden.

Naïeve pluralen

Rentier vindt die plurale benadering naïef. Zij veronderstelt dat moslims bereid zullen zijn om zichzelf te beschouwen als hoogstens één van de maatschappelijke stromingen. Met veel kennis van zaken van de verschillende tradities en stromingen binnen de islam weersprekt hij die gedachte. Anders dan een populaire visie doet voorkomen, kent de islam al een vorm van 'scheiding tussen kerk en staat'. Maar deze houdt in dat moskee en overheid elk een eigen verantwoordelijkheid hebben en dat niemand gedwongen kan worden om over te gaan tot de islam. Zij neemt niet weg dat volgens de islam ook voor de overheid de Koran normatief is. De overheid is ook geroepen om de islam te verbreiden en de samenleving islamitisch te stempelen.

Hij wijst op hedendaagse westerse islamitische intellectuelen die veel aanhang onder moslims hebben. Zij zijn geen voorvechters van geweld en aanvaarden de democratische westerse samenleving. Maar zij beschouwen deze als 'huis van getuigenis', plek waar de islam via getuigenis terrein moet winnen. Op een democratische manier jagen zij een theocratisch ideaal na. Het oude en vermolmd Europa zal volgens hen baat hebben bij frisse en moderne islamitische invloeden.

Zelfs het westerse humanisme zal opfleuren door de islam die in de grond van de zaak niet minder humanistisch is. Als zelfs 'verlichte' islamieten theocratische aspiraties houden, blijkt het plurale model naïef. Wij maken dan, zegt Rentier, van onze westerse samenleving een 'leeg huis'. Als christen streven we immers geen christelijke samenleving meer na maar één waarin alle richtingen gelijke rechten hebben. De islam zal daarbij niet blijven staan en zich hoogstens tijdelijk en om strategische redenen in dat model voegen.

Het alternatief om alleen op historische gronden een voorkeur voor de christelijke traditie uit te spreken, vindt hij niet overtuigend. Met welk recht zou je een stukje van de westerse geschiedenis canoniseren? Zij gaat vandaag toch verder?

Geen gelijke voorrechten

Zijn eigen oplossing lijkt dan ook dichtbij de theocratische visie te komen. Wat verlichte moslims vandaag voorstaan, loopt inderdaad opvallend parallel aan de SGP-benadering: met aanvaarding van het democratische kader streven naar een theocratische samenleving. Als christenen moeten we uit onze schulp kruipen. Juist moslims stimuleren ons daartoe. Juist als wij openlijk streven naar een overheid die publiek Christus erkent en Gods wet in de Nederlandse wet wil laten doorwerken en als we weer gaan voor het voluit christelijke karakter van onze samenleving, bieden wij de islam partij. Zo ook zullen we echt in gesprek komen met moslims. Voorwaarde daarvoor is wel dat we erkennen dat wij beiden missionaire bedoelingen hebben en in dat kader langs democratische weg ook streven naar een religieus stempel op de samenleving, maar daarbij beiden heel verschillende wegen wijzen. Als één van beiden succes zou hebben, zou dat voor de ander betekenen dat hij in een religieus gezien 'vreemde' samenleving terecht zou komen. Dat ingrijpende verschil is niet leuk maar juist de erkenning ervan kan leiden tot respect voor elkaar en tot een echt debat.

Tegen deze achtergrond heeft Rentier dan ook moeite met allerlei gelijke voorrechten die moslims zouden moeten ontvangen. Hij ziet geen reden voor aparte islamitische feestdagen en evenmin voor privileges voor moslims op vrijdag in plaats van op zondag. Hij acht aparte gebedsruimten in bedrijven niet nodig. Steun voor de bouw van moskeeën om moslims te helpen emanciperen, wijst hij af. Hij vindt ook dat voorkomen moet worden dat christelijke kerkgebouwen verkocht worden aan moslims om te kunnen fungeren als moskee.

Andere tolerantie

Toch houdt Rentier ook afstand van de klassieke theocratie. Juist op dat punt benut hij het denken van O'Donovan. Klassieke theocratie beschouwt samenleving en politiek als terreinen waarop Gods koninkrijk zich kan uitbreiden. In een christelijke samenleving zie je iets van het koninkrijk van God. Een christelijke overheid vervult een

van de nieuwe samenleving van de toekomst ook verantwoordelijk weten voor de oude samenleving vandaag. Draagt een christen overheid verantwoordelijkheid dan kan het niet anders of hij zal op een verstandige manier ervoor uitkomen dat Christus de echte koning is. Ook zal hij de kerk als de nieuwe samenleving van de toekomst erkennen en haar dienen in haar roeping in de wereld. Tevens zal hij de wijsheid van Gods woord op een verstandige manier benutten als hij bezig is met het voorlopig leefbaar houden van de aarde en het zo veel mogelijk rechtzetten van het kwaad. Maar vooral zal hij ervan doordrongen zijn dat hij maar een heel bescheiden rol vervult. Het is zeker niet Gods bedoeling dat door de overheid of met politieke middelen het evangelie rechtstreeks wordt verbreid en de samenleving planmatig christelijk wordt hervormd.

Daarom is ook elke vorm van dwang of geweld in de richting van niet-christenen in de samenleving misplaatst. Juist deze beperkte visie op

als we weer gaan voor het voluit christelijke karakter van onze samenleving, bieden wij de islam partij

eigen ambt in Christus' rijk. Maar O'Donovan ziet de oude samenleving van het heden principieel staan tegenover de nieuwe samenleving van de toekomst, die begint in de kerk. Politiek vormt volgens hem geen terrein binnen Gods koninkrijk, maar een tijdelijke voorbijgaande orde waarmee God een gevallen wereld min of meer leefbaar houdt. Overheden hebben eigenlijk geen bestaansrecht meer, sinds het moment dat Christus ging regeren, maar worden door Hem nog een poosje geduld en gebruikt zolang zijn koninkrijk zich nog niet openlijk op aarde heeft gevestigd. Ze hebben nog maar een beperkte taak: telkens weer zorgen dat het kwaad niet doorzet maar enigszins wordt rechtgezet. Christenen moeten zich als burgers

de overheid en de samenleving als principieel behorend tot deze bedeling betekend dat in zo'n christelijke samenleving meer tolerantie bestaat in de richting van groepen en religies die anders denken, dan in andere constellaties.

Christus is koning

O'Donovan neemt dus afstand van de theocratie in haar klassieke vorm, terwijl hij tegelijk wel sympathie houdt voor haar grondgedachte: Christus' koningschap moet ook door de overheid openlijk erkend worden. In de christelijke theocratische traditie is echter te vaak geopenreerd met dwang en geweld. Volgens O'Donovan heeft het een geschiedenis van eeuwen gekost voordat de kerk opnieuw ontdekte

dat overheid en christelijke samenleving door haar te rechtstreeks verbonden werden met het koninkrijk van God. Met de 'vroeg kerk' moeten wij aan de ene kant erkennen dat het gaat om instellingen van de oude wereld die eigenlijk tegenover Christus staan en bezig zijn te verdwijnen. Meer dan de 'vroeg kerk' moeten wij echter beseffen dat het desondanks wel plaatsen kunnen zijn waar christenen openlijk als christen verantwoordelijkheid dragen.

Dzimmies en afvalligen

Interessant is dat Rentier tegen de achtergrond van deze visie één van zijn belangrijkste gespreksthema's in de richting van de islam profileert. Uit de christelijke visie op overheid en samenleving is op den duur echte en royale tolerantie geboren in de richting van andere religies en levensvisies. Binnen de islam mist die tolerantie helaas. In ieder geval in de richting van polytheïsten, maar ook Joden en christenen, die evenals moslims één God vereren, worden maatschappelijk alleen maar geduld als 'dzimmies', tweederangs burgers. Rentier laat zien dat dit tot op vandaag het geval is. Wie ruimte wil scheppen voor islamitische invloed in de westerse wereld moet dit niet verdoezelen. Dat zou naïef zijn.

Bovendien blijft de islam onduidelijk over het gebruik van politieke middelen en zelfs geweld om de islam te verbreiden. Rentier wil graag met moslims in gesprek gaan over de eerste jaren van de islam, toen Mohammed in Mekka koos voor een weerloze en geweldloze lijdende opstelling tegenover de vijandschap van de toenmalige overheid. Pas na de gang naar Medina werd de islam een religie waarin ook militaire macht kon worden ingeschakeld. De parallel met de christelijke geschiedenis is opvallend: na de geweldloze eerste eeuwen kwam het tot een lange periode waarin het zwaard van de overheid middel mocht zijn om het rijk van Christus uit te breiden. Maar de les die binnen de christelijke geschiedenis geleerd is, vindt nog geen tegenhanger binnen de islam. Rentier meent dat juist christenen die in hun stre-

ven naar een christelijke identiteit voor overheid en samenleving en daarin aan de islam verwant zijn, de geëigende gesprekspartners zijn die de islam zover zouden kunnen brengen. De invulling van een 'islamitische' samenleving mist de terughoudendheid die kenmerkend is geworden voor een goede invulling van het ideaal van een 'christelijke samenleving'. De sjaria (islamitische wetgeving) dringt veel dieper binnen in het leven van mensen dan een christelijk gekleurde burgerlijke wetgeving. Waar Rentier het een illusie vindt wanneer westerse intellectuelen de islam 'door de Verlichting' willen trekken, ziet hij kennelijk meer perspectief in een aanpassing van de stijl van islamitische samenlevingsidealen aan die van christelijke idealen.

Daarbij moet wel de harde noot gekraakt worden van de moeilijke positie die niet-moslims hebben in verschillende islamitische landen. Deze doet namelijk zelfs aan islamitische standaards zelf geen recht. Rentier signaleert dat zelfs democratisch denkende moslims deze problematiek veelal verzwijgen. Ook de ingebakken intolerantie in de islam, die maakt dat een moslim die zijn geloof prijsgeeft, strafbaar is, moet onder ogen gezien worden. De bedreigingen en mishandeling van de Haagse ex-moslim Ehsan Jami uit de afgelopen weken onderstrepen dat pijnlijk.

Vogelaars gelijk

Rentiers boekje is bijzonder informatief en bovendien prikkelend. Hij komt met een duidelijk eigen geluid dat de fronten in het debat over de plaats van de islam in de Nederlandse samenleving zou kunnen doorbreken en de posities zou kunnen herschikken. In mijn proefschrift heb ik betoogd dat dit inderdaad de kracht is van O'Donovans visie. Rentiers toepassing ervan op de islam, geeft mij een verrassende bevestiging van die stelling. Ik deel zijn kritiek op het plurale model. Ook binnen de Christenunie is dat dominant geworden. Al eerder heb ik binnen die partij de vraag opgeworpen of het vandaag nog wel kan werken. Je kunt het plurale spel

van meerdere levensbeschouwingen die met gelijke rechten elkaar publiek bevechten alleen maar volhouden als je medespelers hebt.

de parallel met de christelijke geschiedenis is opvallend

Sinds de ontzuiling beschouwen veel groepen en partijen in de samenleving zichzelf echter niet meer als een levensbeschouwelijke richting. En als wij moslims uitnodigen om erin deel te nemen, zouden we wel eens kunnen merken dat ze tijdens het spel de spelregels veranderen.

Ik deel ook zijn kritiek op de 'bindmiddelaars'. Dat westerse samenlevingen een min of meer christelijke identiteit hebben, is niet onbelangrijk. Tegelijk vormt het geen principieel argument. Ella Vogelaar heeft gelijk: er is geen enkele historische norm die verbiedt dat 'joods-christelijk' 'joods-christelijk-islamitisch' wordt.

Vragen

Toch houd ik vragen bij Rentiers pleidooi om te streven naar een overheid die openlijk Christus eert en naar een samenleving met een publiek christelijk karakter, al is dat in een tijdelijke, terughoudende zin. Doet Rentier wel recht aan de eigen aard van kerk en politiek? Vermengt hij niet toch op een nieuwe manier de missionaire roeping van de kerk met de maatschappelijke roeping van de christen, ook van de christen-politicus? Daarover volgende keer.

Dr. Ad de Bruijne is docent aan de Theologische Universiteit te Kampen en eindredacteur van dit blad.

Heilig leven

‘Heiligheid’ klinkt bij ons vaak negatief, maar in de Bijbel is het iets positiefs. Het bepaalt ons bij het grote ideaal, onze bestemming: aan Jezus gelijk worden.

H.A. Speelman ■

Midden in de brief aan de Romeinen komt Paulus met een ingehouden jubel met de impliciete vraag: ‘Waarom zouden we heilig leven?’ Omdat we zo blij zijn, eindelijk vrij te zijn. De apostel neemt ons hier in gedachten mee naar het Joodse Paasfeest in Exodus 12 met een woord voor ‘(ere)dienst’ of ‘(dank)dienst’ (latreia), dat hier zelfs driemaal terugkeert. Het gaat over onze verlossing uit het slavenhuis, over onze bevrijding uit het diensthuis. Het is niet meer dan billijk, ‘mijn redelijke eredienst’, vertaalt de NBG, dat ons leven een dankoffer is aan God voor al Zijn geweldige barmhartigheden.

Bij ‘eredienst’ denken wij vaak aan kerkdiensten, liturgische gebruiken en andere binnenkerkelijke dingen. Met klem gebruikt de apostel hier echter het woord ‘lichaam’. Het gaat erom dat wij onze lichamen in Zijn dienst stellen als levende, heilige en God welgevallige offers. Met ‘lichaam’ wordt dan bedoeld alles wat met het alledaagse aardse leven te maken heeft, zowel het positieve als het negatieve. Het gaat erom dat we als christenen heilig leven in de concrete lichamelijke zin van het woord. Met ons lichaam zondigen we als we onszelf niet in de hand houden; zo kunnen we de ander bijvoorbeeld met hardop uitgesproken woorden van onze tong vreselijk bezeren. Hoe gaan we met elkaar om, bijvoorbeeld in ons huwelijk en gezin? Het streven naar heiligheid, the pursuit of holiness, is iets heel anders dan het streven naar geluk, the pursuit of happiness.

Als we toegewijd aan God willen leven, zouden onze lichamen als (slacht)offers als het ware levend geslacht moeten worden voor de Here. Dat is niet iets zweverigs of vaags, maar wordt juist in de praktijk van elke dag heel concreet: neem mijn leven laat het Heer toegewijd zijn aan uw eer. En: neem mijn handen, mijn voeten, mijn wil, mijn tijd, mijn geld, enz.

Mensen als Mozes of Petrus, die bepaalde Gods-ervaringen hadden, worden om die reden, vanwege hun bijzondere geesteservaring, in onze kringen niet heilig verklaard. Anders is het als de Heilige Geest ons leven vernieuwt en het voor iedereen zichtbaar is, dat we ons niet aanpassen aan deze wereld, maar ons denken en doen steeds laten veranderen door de Here Jezus.

Deze bekering van binnenuit, deze verandering van onze totale levenshouding, helpt ons, schrijft Paulus dan, om te ontdekken wat God van ons wil. De liefde voor al Gods goede gaven, voor al Gods barmhartigheden in het Paasoffer van Jezus Christus aan ons geschonken, de dank voor de verlossing van onze zonden en voor de verheerlijking van onze dode lichamen voor tijd en eeuwigheid, bewerkt een totale verandering in ons hart en leven. Zo gaan we in onze gedachten en gebeden lijken op Jezus. We gaan willen wat Hij wil.

Hoe worden we betere mensen, heiliger, meer als Jezus, voller van de Heilige Geest, echte blijde en enthousiaste christenen? Hoe anders dan door Gods heilige en levende Paasoffer en al Zijn schatten en gaven in ons krachtig te laten werken. En hoe voorkomt een mens dat hij afdwaalt en zich aanpast aan deze wereld? Hoe anders dan dat we ons denken elke dag laten vernieuwen door de werking van Gods Woord en Geest en onszelf te stellen in Zijn dienst als levende, heilige en God welgevallige offers.

Rom. 12:1,2

Dr. Herman Speelman is predikant van de Gereformeerde Kerk te Marknesse en Nagele.

Levend lid

wandelen met God

De Bijbel heeft onze Nederlandse taal verregaand beïnvloed. Tal van woorden en zegswijzen zijn vooral aan de Statenvertaling ontleend.

B. Luiten ■

Dat heeft ook een keerzijde. Namelijk dat kleurrijke woorden verbleken in het dagelijks taalgebruik. Dat ze gaandeweg zelfs een andere inhoud kunnen krijgen, die niets meer met de Bijbel te maken heeft. Mensen gaan die normaal vinden, waardoor ze vervolgens de Bijbel niet meer verstaan.

Woorden verbleken

Een sprekend voorbeeld is het woord 'zonde'. Tegenwoordig zegt men dat als er een kop koffie over het vloerkleed gaat: 'o, wat zonde!'. Maar dat is helemaal niet zo, het is hooguit jammer. 'Zonde' is namelijk 'wat tegen God ingaat', en dat is veel erger dan dat bedorven vloerkleed. Maar wie schrikt er nu nog als hij het woord 'zonde' hoort? Het is gewoon geworden, er bestaat een oplossing voor (koop een ander tapijt). En 'zalig', dat is tegenwoordig iets waar de mens zijn ultieme verlangen in bevredigd vindt. Terwijl Jezus mensen zalig sprak die in Hem hadden leren geloven. Zaligheid is vrijspraak van zonde, vervuld worden met de Geest, de hemel als je vaderland hebben. Al word je daarom vervolgd, toch ben je zalig. Petrus werd zelfs gekruisigd, het deed aan Jezus' woord niet af: '*zalig ben je, Simon Barjona!*' (Mat. 16:17). En zo zijn er wel meer voorbeelden te noemen. Woorden als 'hoofd' en 'hulp' zijn juist zo irritant geworden omdat velen de bijbelse waarde ervan niet meer verstaan. Terwijl ze in de Bijbel allebei teruggaan op Jezus Christus, wiens beeld wij mogen dragen als man en vrouw. Op die manier liep ik onlangs aan tegen het woord 'lidmaatschap'. Wat is daarmee gebeurd?

Lid worden in je luie stoel?

Tegenwoordig kun je overal 'lid' van worden. Bijvoorbeeld van de ANWB. Als je automatische betaling is verwerkt, krijg je een bewijs van lidmaatschap. Wat inhoudt dat je maandelijks een blad toegestuurd krijgt en kunt genieten van de aanbiedingen. Ben je bovendien lid van de Wegenwacht, dan heb je recht op hulp onderweg bij autopech of zelfs een gratis wegsleepregeling. Daar hoeft je verder niets voor te doen, je betaalt voor een voorziening. Toch heet dat lidmaatschap.

Je kunt ook lid worden van Natuurmonumenten. Daar hoeft je ook niets voor te doen, alleen betalen. Iemand gaat dan dat geld voor je besteden in de natuur, en jij krijgt het recht door enkele beschermde gebieden te mogen wandelen.

En ga zo maar door.

Lidmaatschap kost in veel gevallen geen enkele persoonlijke inzet, alleen geld. En in ruil daarvoor kun je allerlei rechten laten gelden, want daar heb je voor betaald. Op die manier kan een lid een veeleisend type worden, iemand die vanuit zijn luie stoel let op service, snelheid en kwaliteit.

Lid van Christus zijn

Op die manier is iedere herinnering aan de bijbelse herkomst van dit woord verdwenen.

Een 'lid' is de aanduiding van een 'deel van een lichaam'. Op die verrassende manier wordt het gebruikt voor hen, die Jezus Christus als hun Verlosser aanvaarden en in alles met Hem verbonden zullen zijn. *Ze gaan deel uitmaken van zijn lichaam.*

In het doopformulier belijden wij, dat de Heilige Geest ons door dit sacrament ervan verzekert, dat Hij

in ons wonen wil en ons 'tot levende leden van Christus wil maken'. Om die reden werden wij door de doop in Christus' dood begraven, om dan ook met Hem op te staan in een nieuw leven.

In het avondmaalsformulier belijden wij, dat wij Christus ontvangen zo vaak wij gelovig zijn bloed drinken en zijn vlees eten. Hij geeft ons deel aan Zichzelf en aan al zijn schatten en gaven, namelijk 'door zijn Geest die in Hem als in het Hoofd en in ons als zijn leden woont'.

Iemand die 'lid van Christus' wordt, houdt op zelfstandig te bestaan. Hij wordt een deel van Hem die groter is. Ja, hij wordt een *levend* deel van Hem, in het geloof dat ander leven niet bestaat. Dat is de diepe, zeer persoonlijke betekenis van lid worden: je geeft daarmee aan niet langer op jezelf te willen zijn, je leven is voortaan *gemeenschappelijk*. Daarmee is het ook *afhankelijk* geworden, een lid wordt gevoed door het lichaam en kan zelfstandig niet bestaan. Vervolgens ben je zo ook *gericht* op het lichaam: een lid draagt daaraan bij en functioneert in een groter geheel, in onderlinge samenhang.

Zo voltrekt de Heilige Geest een diepe eenheid tussen Jezus Christus en ieder die zijn leven aan Hem toevertrouwt. Hij bewerkt een diepe, wezenlijke en wederzijdse eenheid: Jezus zal niet bestaan zonder zijn 'leden', en die 'leden' zullen niet leven zonder Hem. Fantastische werkelijkheid!

Dit is wat wij de 'gemeenschap der heiligen' noemen: 'dat de gelovigen (...) ieder persoonlijk *als leden* gemeenschap hebben met de Here Christus' (HC v+a 55).

Het laat zich verstaan dat lidmaatschap niets te maken heeft met een luie stoel, van waaruit je kunt dicteren hoe je het hebben wilt omdat je

ervoor betaald hebt. Het is net andersom, er werd voor je betaald met de bedoeling dat jij eindelijk eens in beweging komt. Je was dood en nu word je een lid. Een lid dat leeft en beweegt en met vele spieren en zenuwen verbonden is met het Hoofd.

Lid van Christus' gemeente zijn

Deze terminologie wordt vervolgens ook gebruikt voor het toebehoren aan de gemeente, die beeldsprakig het lichaam van Christus wordt genoemd. Leden van Christus vertonen onderlinge samenhang, daardoor *leeft* de gemeente. Vandaar dat de eenheid in de gemeente *wezenlijk* voor haar is. Niet een eenheid die we moeten zoeken of forceren in uiterlijkheden, maar die veel dieper gaat: één Here, één Geest, één Vader, één geloof, één hoop, wat tot uiting komt in het samen leven in de gezamenlijke roeping (Ef. 4:1-6). Leden van Christus zijn *één van ziel*, zonder zelfzucht (Fil. 2:1-5). Wat o.a. tot uiting komt in het letten op het belang van de ander, in de gezindheid van Christus.

Op die manier wordt de 'gemeenschap der heiligen' ook iets gezamenlijks. Wij belijden: dat de gelovigen *allen samen* en ieder persoonlijk als leden gemeenschap hebben met de Here Christus' (HC v+a 55).

De verbinding is duidelijk: ben je lid van Christus, dan ook van zijn gemeente. Ben je geen lid van Christus, dan kun je het ook niet zijn van zijn gemeente. Terwijl de *aard* van het lid zijn doorwerkt in alle verhoudingen: zoals je mag leven *in Christus*, opgenomen in zijn groot bestaan, daarvan afhankelijk en daarop betrokken, zó ben je één met de andere leden in het lichaam dat gemeente heet.

Luie stoelen komen daarin niet voor, die had Jezus ook niet. Dicteren van wensen is er ook niet bij, Jezus vroeg nooit iets voor zichzelf. Een beperkt blikveld stoort evenzo de verhoudingen, Jezus keek altijd om zich heen naar de oogst die (ondanks alles) toch heel groot zou zijn. Enzovoorts. Het leven door één Geest met Jezus (en zo ook met elkaar) is een bestaan onder een wijde horizon, in een duidelijke richting, met hartelijke toewijding.

Je liefdevol hechten als lid

Losse leden bestaan dus eigenlijk niet. Ze zijn een 'contradictio in terminis'. Het is goed om dat te beseffen. Ook zijn de verhoudingen zoek als leden op hun wenken bediend willen worden. Alsof ze bestellingen kunnen doen aan de bedienden die rondlopen. Ook kan het getuigen van een consumptieve instelling wanneer mensen gauw aangebrand zijn, wegens gebrek aan service of zo.

Zo hoorde ik laatst dat mensen boos kunnen worden wanneer ze na hun verhuizing in de nieuwe gemeente al snel een verzoek krijgen om vvb te betalen. Dat zou niet klantvriendelijk zijn. Wat een onzin. Als iemand zich met atte-

statie aanmeldt omdat hij *lid* (!) wil worden, dan geeft hij daarmee toch aan dat hij aan die gemeente wil bijdragen met hart en ziel en met alles wat hij heeft?! Doe dat dan met liefde, zonder mopperen.

Een ander probleem is, dat leden zich nogal los kunnen opstellen vanwege allerlei andere kerken en erediensten die zij bezoeken. 'Daar is Jezus toch ook', zeggen ze dan. Zonder dat laatste te bestrijden, dient opgemerkt te worden, dat lidmaatschap ook iets heel eigens heeft. *Je bent daar lid waar God je een plek in het lichaam geeft*. Op andere plekken is Hij ook, jazeker, maar als jij je daarom overal wilt kunnen hechten, hecht je je nergens. Laatst las ik een mooie vergelijking: als mens maak je deel uit van het grote menselijke geslacht, maar toch ben je geboren in één bepaald gezin. Daarin liggen de banden die voor heel je leven van belang zijn, van daaruit ben je wereldburger. Zo word je ook als lid concreet ingevoegd in het lichaam van Christus, in een plaatselijke gemeente, om van daaruit verbonden te zijn met alle andere leden, wereldwijd.

Christus leeft in zijn leden

Lid zijn van Christus heeft ook nog een andere kant. Ooit hoorde ik iemand zeggen, dat hij de Here niet meer vroeg of Hij zich wilde ontfemen over vluchtelingen of dat Hij brood zou geven aan hongerenden of dat Hij zijn Woord zou willen verbreiden tot de einden van de aarde. Nee, zei hij, want dat kun je wel gemakkelijk vragen allemaal, maar dan vergeet je dat *wij* zijn handen en zijn voeten en zijn stem op aarde zijn. Daarom bid ik: geef aan allen die U kennen uw Geest om over U te vertellen, vervul hen met uw barmhartigheid om in uw Naam zich te ontfemen over de armen en de vluchtelingen, en geef hen uw woorden in de mond om over U te vertellen.

Dat is een mooi gebed, of niet? En je hebt meteen jezelf in beeld, als levend lid. Goedkoop bidden is er niet meer bij, in alles is meteen de vraag aan de orde wat je zelf zou willen bijdragen als lid, als hand, als voet, of als stem van de Heer.

Ds. Bas Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zwolle-Centrum.

Mededeling

Vakantieperiode Reformatie

Vanaf 21 juli tot 1 september verschijnt de Reformatie **2-wekelijks**.

De volgende verschijningsdatum is 1 september. Daarna is de verschijning weer wekelijks.

De uitgever

De vanzelfsprekendheid voorbij

Geloofsopvoeding na de triangel (1)

Tot voor kort werkten kerk, school en gezin in de gereformeerde wereld eendrachtig aan de opvoeding en vorming van de jeugd. Dit ging gepaard met een bepaalde vanzelfsprekendheid. Ouders, school en kerk wisten over en weer wat men aan elkaar had. Door tal van factoren is dit kader aan erosie onderhevig. In dit drieluik analyseer ik enkele van deze factoren en ga ik in op de vraag wat dit betekent voor de geloofsopvoeding. Deze artikelen zijn een bewerking van een lezing die ik op 10 april 2007 heb gehouden op een conferentie van het Gomarusscollege/ROC Menso Alting in Groningen.¹

P.H. Vos ■

Onlangs werden enkele opmerkelijke uitkomsten bekend van een onderzoek naar de evangelisering van kerkelijke jongeren in Houten. Het ging om jongeren die lid zijn van een PKN-gemeente en van een Nederlands Gereformeerde Kerk. De onderzoeker, Johan Roeland, liet zien hoe de geloofsopvattingen van deze kerkelijke jongeren veranderen. Hij ontmoette lofprijzende jongeren die niet in wonderen geloven en ontdekten dat zonde en schuld naar de marge zijn verschoven. Sommige jongeren denken vrijer over samenwonen en seks voor het huwelijk. Anderen geloven in evolutie, die door God geleid wordt. Ze lezen de Bijbel moderner en vrijer en combineren dat met elementen uit het evangelicalisme, waarin een onvoorwaardelijke overgave aan God centraal staat. En begrippen als zonde en genade worden niet langer begrepen in termen van schuld en vergeving, maar veel meer in termen van acceptatie en het gevoel er te mogen zijn. Het gaat erom dat God je aanvaardt zoals je bent.²

het christelijke geloof is onder jongeren springlevend

Een herkenbaar beeld voor ieder die als leraar, ouder of catecheet met jongeren werkt. Vermoedelijk zou onderzoek onder gereformeerd-vrijgemaakte jongeren tot soortgelijke typeringen leiden.³ Wie stevig is opgevoed in de gereformeerde traditie, moet daarbij misschien wel even slikken. In korte tijd lijken de geloofsopvattingen van orthodox-christelijke jongeren veranderd. Dit gaat samen met een grotere openheid naar de wereld buiten de eigen kerke-

lijke subcultuur. Jongeren gaan gemakkelijk en vrij om met mensen met een andere achtergrond, al dan niet gelovig, en knopen daarmee vriendschaps- en liefdesrelaties aan. Ze combineren in hun eigen opvattingen creatief verschillende, soms tegenstrijdige elementen. Ook al gaan ze naar een gereformeerde school, volgen ze catechisatie en geven ouders hen een christelijke opvoeding, buiten deze domeinen tekent zich een geheel eigen leefruimte af, die het leven van jongeren veel meer lijkt te stempelen dan de drie instituties van de triangel: gezin, school en kerk. Daar gelden invloeden die zich voor een groot deel aan de waarneming van de opvoeders onttrekken. Leeftijdsgenoten, muziek, markt, media en popcultuur zijn hierin de bepalende factoren.

Dit alles betekent niet dat onzekerheid en twijfel domineren, zoals dat in een eerdere generatie het geval was. Integendeel. Het christelijke geloof is onder jongeren springlevend. En door een groot deel van onze jongeren wordt dit met nieuw enthousiasme uitgedragen. Dat biedt nieuwe kansen, maar vereist tegelijk dat we de geloofsopvoeding niet langer kunnen vormgeven volgens aloude patronen. Veel van de jongeren waarmee wij werken voelen zich minder gebonden aan een kerkgenootschap, zijn minder confessioneel belijnd en koersen meer op hun gevoel en beleving. Daarnaast is er een groep voor wie het geloof überhaupt niets of weinig zegt. De vraag is hoe leraren, catecheten en ouders adequaat kunnen werken aan de vorming van onze jongeren.

Tot voor kort werkten kerk, school en gezin in de gereformeerde wereld eendrachtig aan de opvoeding en vorming van de jeugd. Dit ging gepaard met een bepaalde vanzelfsprekendheid. Ouders, school en kerk wisten over en weer wat men aan elkaar had. Door tal van factoren is dit kader aan erosie onderhevig. Daardoor is het steeds minder vanzelfsprekend dat de jongeren waarmee wij werken, gaandeweg deel gaan uitmaken van een welomlijnde, gereformeerde subcultuur en zuil. Ik noem de volgende drie factoren, die achtereenvolgens in de volgende drie artikelen zullen worden uitgewerkt.

In de *eerste* plaats zijn er veranderingen die zich voordoen onder de *jeugd* zelf: veranderde verhoudingen ten opzichte van ouders en opvoeders, ontwikkelingen in de leefwereld van de jongere, nieuwe communicatiemiddelen en andere invloedsferen. Het is de wereld van wat *Generation Next* genoemd wordt, zij het dat dit een iets oudere leeftijdscategorie betreft (18-25 jaar), dan de jongeren waarmee we in onderwijs en catechese werken.

In de *tweede* plaats zijn er, zoals gezegd, veranderingen in de *geloofsopvattingen* en geloofsbeleving van jongeren. Deze hangen samen met de belevingscultuur waarin wij leven. In hun geloofsontwikkeling ondergaan jongeren in toenemende mate andere invloeden dan alleen die van de opvoeders en de kerk. Dat heeft gevolgen voor de vraag naar de relevantie en betekenis van de triangelgedachte, de klassieke drieslag van school, gezin en kerk.

In de *derde* plaats doen zich veranderingen voor in de relatie tussen *gezin, kerk en school*. Niet langer worden de sferen van gezin en school bepaald door de kerk. Dat geldt nog sterker voor de leefwereld van de jongere. De *school* daarentegen lijkt een steeds grotere rol te kunnen gaan spelen in de wereld van de jongere. Daarbij ga ik ook in op de vraag waar de kansen liggen. Hoe kunnen opvoeders inspelen op deze factoren en wat is daarin wezenlijk?

De leefwereld van de jongere

Hoe ziet de leefwereld van de jongere eruit? Dat jongeren in een eigen leefwereld leven is niet nieuw. Wat wel nieuw is, is dat de jeugdcultuur niet langer het karakter van een tegen-cultuur heeft, zoals dat in de afgelopen decennia, vanaf de jaren '60, het geval was. Van oudsher was de jeugdcultuur ongelukkig, alternatief en vol verzet, of dat nu provo's, hippies, punkers of gabbers waren. Ook voor *generation-X* gold dit in feite nog. Vanaf eind jaren '90 domineert echter niet langer de protestbeweging of het verzet tegen de gevestigde maatschappelijke orde. De jongeren van nu lopen er niet alleen piekfijn en tot in de puntjes verzorgd bij, maar voegen zich ook relatief gemakkelijk naar de wereld van de volwassenen. Gezin en familie zijn zelfs erg belangrijk voor *Generation Next*.⁴

Wel zijn er onder bepaalde delen van de bevolking en zeker ook onder de jeugd gevoelens van onbehagen. Het onbehagen betreft echter niet zozeer de oudere generatie of de maatschappij als zodanig, maar heeft te maken met gevoelens van onveiligheid, afkeer van bepaalde groepen allochtonen, angst voor de Islam, gecombineerd met nationalistische sentimenten en rechts-politieke sympathieën.

Daarnaast is er een groep jongeren met sociaal-psychische problemen, die zelf moeilijkheden geven, de aansluiting met de samenleving verliezen of in achterstandgezinnen opgroeien. Deze jongeren dreigen te marginaliseren of te radicaliseren. En laten we vooral niet ontkennen dat dit ook onder gereformeerde jongeren voorkomt.

dat jongeren in een eigen leefwereld leven is niet nieuw

Hoewel er dus jongeren zijn die in conflict met hun ouders of verzorgers leven, is het opvallend dat een grote meerderheid van de jongeren vindt dat ze een goede relatie met hun ouders hebben, zoals blijkt uit cijfers van het Sociaal en Cultureel Planbureau.⁵ 92% van de jongeren in de leeftijd van 12-24 jaar is tevreden of buitengewoon tevreden met het leven dat men leidt. Deze tevredenheid is volgens mij te verklaren uit het feit dat kinderen en jongeren binnen de structuren van het moderne gezin veel ruimte hebben om hun leven zelfstandig te leiden. Door bijbaantjes en de welvaart in veel gezinnen hebben ze veel geld te besteden aan luxe als kleding, mobieltjes, haar- en lichaamsverzorging. In ieder geval hebben we het over een generatie die gezien wil worden: de 'look-at-me-generation'. Voor veel oudere jongeren is het ook een aantrekkelijke optie om thuis te blijven wonen, omdat ze de geneugten van goedkoop en aangenaam wonen kunnen combineren met een tamelijk vrij bestaan.

Deze manier van samenleven binnen het gezin wordt al op jonge leeftijd voorbereid. Dat heeft volgens mij te maken met de overgang van een gezagscultuur naar een overlegcultuur. Het gezin is een onderhandelingshuishouden geworden. Ouders zijn er vooral op gericht om het hun kinderen zoveel mogelijk naar de zin te maken. Aangevuurd door opvoedingsadviezen van deskundigen richten ze zich op de maximale sociaal-emotionele en cognitieve ontwikkeling van hun kind. Daarbij worden jongeren door veel volwassenen hoofdzakelijk benaderd als gelijken. Door een proces van informalisering verdwijnt als het ware het onderscheid tussen de generaties. Jongeren en ouderen lijken zelfs *fysiek* steeds meer op elkaar: oude dames zien er uit als jonge meiden en jongens van nog geen dertig jaar lopen er bij als directeuren in maatpak en worden

senior advisor genoemd. En op het eindexamenbal verschijnen ze in gala.

Vroeg zelfstandig, laat volwassen

Dit alles gaat samen met de vroege zelfstandigheid van kinderen en jongeren. Dit wordt in de hand gewerkt door het maatschappelijke proces van individualisering, waardoor kinderen al op jonge leeftijd leren keuzes te maken en verantwoordelijkheid te dragen. In onze prestatie-maatschappij wordt de mentale druk op kinderen bovendien opgevoerd.⁶ Ik hoef alleen maar te refereren aan het verschijnsel kleutertoets. De druk van het moeten presteren kan gevoelens van onbehagen en ongeduld oproepen en maakt dat kinderen zelf ook eisen gaan stellen aan anderen. Gemakkelijk ontwikkelt zich het idee dat de wereld om hen draait.

Thomas Rosenboom (1956) wijst in zijn pamflet *Denkend aan Holland* op de gevolgen hiervan: kinderen van nu zijn vrij en mondig en laten zich niet intimideren, ze zijn zichzelf, maar tegelijkertijd brutaal, ongeduldig, onbeschaafd en verwend, aldus Rosenboom.⁷

jongeren zijn goed in het combineren van de verschillende rollen, precies zoals ze met media omgaan

Eenmaal in de puberteit gekomen kan de puber een relatief zelfstandig leven leiden in een eigen leef- en tijdsruimte. Ouders hebben soms weinig inzicht in wat zich daar allemaal afspeelt. Zo beklaagde de korpschef van de politie IJssel- en Vechtstreek zich erover dat tieners van 13 of 14 jaar tot in de late uurtjes stomdronken door de binnenstad waggelen. De grote afwezigheid of onwetendheid zijn de ouders. En uit een recent onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau, *Nieuwe 'links' in het gezin* (2007), blijkt dat ouders zich weinig verdiepen in de communicatiewereld van hun kinderen, dat ze de MSN- of sms-taal van tieners niet begrijpen en zelfs niet weten dat hun kind een eigen website of profiel heeft, laat staan dat ze weten wat daar op staat. Ouders blijken geen reëel beeld te hebben van het computergedrag van hun kinderen. Dat is natuurlijk geen wonder als je bedenkt dat 40 procent van de jeugd een pc op de eigen slaapkamer heeft staan, waar ieder toezicht ontbreekt. Bij veel ouders bestaat weliswaar de behoefte om 'er te zijn' voor hun kinderen. Anderzijds kunnen ze aan dit verlangen maar beperkt gehoor geven door carrièredruk, dubbele banen en de drang tot zelfontplooiing.⁸

Hier komt nog iets anders bij. Jongeren leiden, evenals volwassenen al vroeg een gefragmenteerd, meervoudig bestaan. Ze moeten dikwijls tegengestelde rollen vervullen. Soms kunnen ze de recalcitrante puber uithangen, maar achter de kassa van de supermarkt zitten ze in de

rol van volwassen werknemer. En bij veel beroepsopleidingen moeten leerlingen en studenten steeds meer en steeds vroeger volwaardig in de werksituatie aan de slag, met alle verantwoordelijkheden en druk van dien. Dit alles wil niet zeggen dat jongeren van nu ook vroeg volwassen zijn. Typisch volwassen zaken als een langdurige relatie aangaan, trouwen en een gezin stichten worden zo lang mogelijk uitgesteld. Jongeren bezitten een grote flexibiliteit, maar aarzelen zich te binden. Ze zijn goed in het combineren van de verschillende rollen, precies zoals ze met media omgaan: *multitasking*, door van alles tegelijk te doen: op mtv draait een clip, op de pc wordt ge-MSN-ed en ge-gamed, de radio staat aan, met hun mobieltje voeren ze een telefoongesprek en ondertussen wordt wat huiswerk gemaakt.

Het zijn deze elementen - leeftijdsgenoten, internet, markt, media en muziek - die de eigen leefruimte of zelfwereld van de jongere kenmerken. Ze zijn bepalend in de relaties met leeftijdsgenoten en het ontwikkelen van een eigen identiteit. Met behulp van deze en andere elementen knippen en plakken ze als het ware hun identiteit bij elkaar. Vooral de leeftijdsgenoten en de trends die daar heersen zijn bepalend voor hun zelfwaardering. Het is deze zelfwereld die geconstrueerd wordt onder invloed van leeftijdsgenoten, media en *lifestyle* die jongeren overal mee naar toe nemen: als ze uitgaan, op de sportclub, in het gezin, op school en in de kerk.

Gevolgen voor opvoeding

Wat betekent dit voor ons als opvoeders? In de *eerste plaats* denk ik dat opvoeding en geloofsopvoeding alleen kans van slagen hebben als deze zelfwereld van de jongere echt serieus genomen wordt. Ik kom daarop nog terug.

In de *tweede plaats* constateer ik dat er een spanning is tussen de relatieve zelfstandigheid van de eigen leefruimte van jongeren enerzijds en de uitgestelde volwassenheid anderzijds. Hoe zelfstandig ook, veel jongeren blijven lang emotioneel en materieel afhankelijk van hun ouders. Door de grote zelfstandigheid van veel jongeren lopen ouders en andere opvoeders het risico te denken dat jongeren het zelf wel red-den. Ten onrechte. De jongere van nu beweegt zich tussen de behoefte op eigen kompas te varen en het koersen op uitgezette bakens. Maar dan moeten opvoeders ze wel van deze bakens voorzien. Jongeren zijn van nature grenzeloos als het gaat om het gebruik van wat aangenaam en leuk is. Het is de oudere generatie die hier grenzen moet stellen, al moet dat niet op een autoritaire manier gebeuren.

In de *derde plaats* is de paradox dat de grote vrijheid en zelfstandigheid jongeren juist onzeker kan maken in hun identiteitsconstructie. Deze is immers niet vanzelfsprekend. De veelheid

van stijlen, muziekvormen en ervaringen levert een onbeperkt arsenaal van mogelijke wensen en verlangens op. Ook de modellen voor het ontwikkelen van een eigen identiteit zijn talrijk. Dat is kwetsbaar voor tieners die zoeken naar hun identiteit, worstelen met hun zelf-

de jongere van nu beweegt zich tussen de behoefte op eigen kompas te varen en het koersen op uitgezette bakens

beeld en hunkeren naar erkenning. En als jongeren niet kunnen meekomen, niet bestand zijn tegen de prestatiecultuur of de aansluiting met leeftijdsgenoten missen, kunnen ze diep vallen. Er is juist behoefte aan volwassenen die een eindje met ze meelopen en ze het gevoel geven dat ze niet alleen staan.

Dr. Pieter Vos is lector morele vorming aan de Gereformeerde Hogeschool te Zwolle.

Voor meer informatie zie www.lectoraatmorelevorming.nl

noten:

1. De lezing werd gehouden op een conferentie voor predikanten, leraren, ouders en jongerenwerkers. Naar aanleiding van een verslag van deze lezing in het *Nederlands Dagblad* (11 april 2007) is een discussie ontstaan in dezelfde krant. Zie daarvoor <http://www.nd.nl/htm/dossier/bijzonderonderwijs/index.htm>.
2. Zie 'Jong en evangelisch in Houten', *Nederlands Dagblad*, 8-12-2006.
3. Zie bijvoorbeeld enkele uitkomsten van het onderzoek van Anne Bert Dijkstra, *Werelden apart? Leefstijlen van middelbare scholieren. Een vergelijkende studie naar de leefwereld van jongeren op gereformeerde scholen*. Assen: Van Gorcum 2002, dat destijds enig stof deed opwaaien vanwege de veranderende moraal op het gebied van seksualiteit.
4. Zie voor onderzoeksgegevens over Generation Next onder meer *How Young People View Their Lives, Futures and Politics. A Portrait of 'Generation Next'*. Washington: Pew Research Center For The People & The Press 2007.
5. Zie *De jeugd in Nederland, enkele cijfers...* (Factsheet ten behoeve van de Conferentie Operatie Jong 2005). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau 2005, 5.
6. Zie voor een analyse onder meer Gabriël van den Brink, *Schets van een beschavingsoffensief. Over normen, normaliteit en normalisatie in Nederland*. Amsterdam: Amsterdam University Press (WRR-voorstudies) 2004.
7. Thomas Rosenboom, *Denkend aan Holland*. Amsterdam: Querido 2005.
8. Marion Duimel & Jos de Haan, *Nieuwe 'links' in het gezin. De digitale leefwereld van tieners en de rol van hun ouders*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau 2007.

uit de kerken

Kampen - Schooldag : De Theologische Universiteit van de Gereformeerde Kerken (v) houdt op woensdag 27 september haar jaarlijkse schooldag. Het thema is 'kerk en samenleving'. In september verschijnt de Schooldagkrant met het complete programma. Het evenement trekt altijd duizenden bezoekers.

Landelijke gebedssamenkomst Gereformeerd Appèl

1 september 2007

Thema

"In Gods Hand één"

Voorgangers: prof. dr. T.M. Hofman,
ds. G.J. Lakerveld, ds. A.J. Minnema
Muzikale leiding: Peter Sneep

Programma: 19.00 uur, sing-in; 20.00 uur,
gebedssamenkomst

Plaats: kerkgebouw De Lichtkring,
Laan naar Emiclaer 1, Amersfoort
Info: www.gereformeerdappel.nl
of tel. 015 – 25 65 015

Antwoord van dr. M.J. Arntzen

In de *Reformatie* van 23 juni j.l., p.652 stond een artikel van Prof. Dr. B. Kamphuis: 'Haast ondermijning?' De schrijver was zo vriendelijk in te gaan op een artikel van mij op de website 'eeninwaarheid'. Daarin gaf ik een kritische bespreking van twee eerdere artikelen van de hoogleraar over onze trouw aan Schrift en belijdenis.

M.J. Arntzen ■

Dat mijn bijdrage voor Kamphuis teleurstellend was, kan ik begrijpen. Maar de argumenten die hij aanvoerde om mijn redeneringen radicaal af te wijzen waren m.i. allerminst overtuigend en riepen allerlei vragen op. Kamphuis begint met waarderende opmerkingen aan mijn adres maar heeft toch geen enkel begrip voor wat ik schreef. Het zou mij onwaardig zijn, zo eindigt de hoogleraar. Nu ging Kamphuis alleen op enkele saillante punten van mijn betoog in en dat in sterk afwijkende zin. Maar op heel veel wat ik naar voren bracht werd niet gereageerd, het werd in het geheel niet genoemd, zo kan de lezer geen goede indruk krijgen van wat ik echt bedoel. Laat ik nu op enkele onderdelen reageren.

Mefiboseth

Dr. Kamphuis vindt dat ik de Schrift op onthutsende wijze laat 'buikspreken'. Ik heb nl. moeten constateren, dat Dr. Kamphuis' betoog mank ging. Dat doet denken aan Mefiboseth die aan beide voeten mank ging. Maar dat was gewoon een bijbels voorbeeld; zo spreken wij wel van 'zo arm zijn als Job', 'een Jehu's ijver betonen'. In dat geval gebruik ik een bijbeltekst helemaal niet als norm voor ons leven. Wat de mankheid betreft, had ik net zo goed kunnen wijzen op de kreupele Hephaistos die al strompelend door het huis de goden van wijn bediende (Homerus, *Ilias* 1). Maar wij gebruiken nu eerder een voorbeeld uit de Bijbel, dan uit de Griekse mythologie.

De Dordtse Leerregels

Dr. Kamphuis stemt met mij in dat de Dordtse Leerregels (DL) niet met de uitverkiezing beginnen. "Maar dat gebeurt wel in het kader van een opzet waarbij de goddelijke uitverkiezing voorop staat", lezen wij.

Is dat zo erg, vragen wij ons af. Sinds Augustinus weten we dat de goddelijke soevereiniteit, zijn zaad, zijn eeuwig welbehagen voorop gaat en niet onmenselijk reageren daarop. In mijn artikel in 'eeninwaarheid' heb ik trachten duidelijk te maken dat deze verkiezing allerminst een daad van willekeur is, en dat de DL ook heel pastoraal over deze zaken spreken, bemoedigend voor zoekende en bekommerde zielen.

Dr. Kamphuis had ook gezegd dat de belijdenis zo weinig zegt over de Heilige Geest en dat zondag 20 een van de kortste is van de Heidelbergse Catechismus. Uitvoerig heb ik aangetoond, dat de catechismus en ook de andere

gereformeerde belijdenisgeschriften zeer vaak over het kerkelijke werk van de Heilige Geest spreken. Deze geeft ons deel aan al het heil dat Christus voor ons verwierf. Op deze zaken, ook over het begin van de DL maakte ds. H.J.C.C.J. Wilschut al enige kritische opmerkingen richting Dr. Kamphuis (*Nader Bekeken*, 6 juni j.l.).

Toevoegingen aan het belijden

Dr. Kamphuis ging niet in op de grote bezwaren die er - gezien de huidige stand van zaken in de gereformeerde gezindheid - bestaan tegen aanvullingen van het belijden b.v. over het verbond, de bijzondere gaven van de Heilige Geest, enz. Het zou bij alle moeite die er nu al zijn de grootste verwarring geven.

Daarom is het veel beter het belijden zoals het nu geformuleerd is, te behouden en te verdedigen. Dr. Kamphuis ergerde zich vooral hieraan dat ik sprak van een haast ondermijnen. We moeten daarbij letten op de tijd en de omstandigheden waaronder de hoogleraar schreef.

Als op allerlei wijze beklemtoond wordt dat de belijdenisgeschriften het stempel dragen van een bepaalde tijd, dan wordt vergeten het 'boventijdelijke element' dat zo duidelijk doorklinkt: dat van ellende, verlossing en dankbaarheid. Het is de 'eeuwige jeugd van Heidelberg'. Dit geluid dreigt te verstommen en de kerken van de 'gereformeerde gezindte' ontkomen niet aan die invloeden. Als we dit niet voldoende onderkennen en daar niet tegen waarschuwen, ondermijnen wij wellicht onbewust het belijden.

Mijn geachte opponent schrijft ook in antwoord op de vraag of hij het blijvende gezag van de Heilige Schrift, ook voor deze tijd, wel in het oog houdt dat we ook vandaag, "heel ons kerkelijk en christelijk leven tegen het licht van de Schrift (hebben) te houden". Is dat niet te vaag geformuleerd? Geeft dit niet openheid om b.v. bij de vragen over vrouwelijke ambtsdragers ook de 'tijdsgeest', de huidige cultuur mee te laten spreken. Beter ware: "ons huidige leven naar de Schrift in te richten". Er zou nog veel te zeggen zijn. Maar mijn stuk zou te lang worden. Er zijn wellicht misverstanden weggenomen. Wel blijven er verschillen tussen Dr. Kamphuis en mij. Biddend en ons aan Schrift en belijdenis houdend moeten we toch trachten verder te komen.

Dr. M.J. Arntzen is emerituspredikant van de kerk te Hattem-Noord en woont in Bithoven.

Antwoord aan dr. M.J. Arntzen

Graag heb ik dr. Arntzen gelegenheid gegeven om in te gaan op mijn artikel 'Haast ondermijning'. Hij geeft inderdaad enige verduidelijking van wat hij schreef op de website 'eeninwaarheid'. Toch blijft de discussie mijns inziens onbevredigend. Met een enkele opmerking wil ik haar nu afsluiten.

B. Kamphuis ■

Mank

Dr. Arntzen vond het bedenkelijk dat ik geschreven had dat je niet zo maar ieder woord van God kunt overplaatzen naar onze tijd, omdat God zijn Woord heeft gesproken tot concrete mensen in concrete situaties. Als dan in dat kader de bijbelse geschiedenis van de manke Mefiboseth wordt opgehaald om mijn artikelen te karakteriseren, kan ik dat moeilijk anders zien dan als een voorbeeld van de wijze waarop dr. Arntzen meent met de normativiteit van de Schrift te moeten omgaan. Gelukkig blijkt dat niet het geval te zijn. Staan blijft dat ik de toepassing van de ongelukkige handicap van Mefiboseth op mijn artikelen moeilijk fijnzinnig kan vinden. Juist als je met elkaar discussieert over de wijze waarop aan de normativiteit van de Bijbel recht gedaan moet worden, zul je zorgvuldig met je schriftberoep om moeten gaan.

Uitverkiezing

Ik heb niet gezegd dat het 'zo erg' is dat in het kader van de Dordtse Leerregels de goddelijke uitverkiezing voorop staat. In het artikel dat dr. Arntzen bekritiseerde, gaf ik dit als voorbeeld van het historische karakter van onze belijdenis (*Reformatie*, jaargang 82, pag. 524). De Leerregels volgen de Remonstrantie op de voet en ontleen daaraan hun opbouw. Ik denk dat dat in de gegeven situatie moeilijk anders had gekund. Tegelijk denk ik dat als wij vandaag zelfstandig een belijdenis over de uitverkiezing zouden schrijven, wij die anders zouden opzetten, geleerd door eeuwen verkiezingsproblematiek in de gereformeerde gezindte. Aansluiting bij de opzet van Calvijn (eerst geloof en wedergeboorte, dan pas uitverkiezing) zou bepaalde misverstanden kunnen voorkomen.

Heilige Geest

Een paar keer zegt dr. Arntzen dat ik op allerlei elementen uit zijn artikelen niet ben ingegaan. Dat klopt. Ik heb gezegd dat het een lang artikel was en vervolgens reageer ik met name op het ingrijpende verwijt dat ik mij zou schuldig maken aan 'haast ondermijning' van de belijdenis. Dat verwijt vond ik ernstig genoeg om apart besproken te worden. Maar dr. Arntzen heeft ongetwijfeld meer geschreven op genoemde website. Hij gaf onder andere een lange opsomming van alle plaatsen waarin in de Catechismus over de Heilige Geest wordt gesproken. Mijn

stelling dat een hedendaagse gereformeerde belijdenis meer over de Geest zou zeggen (*Reformatie*, jaargang 82, pag. 525) acht hij daarmee weerlegd. Nu waren mij die plaatsen uit de Catechismus bekend. Toch geven die nog niet een echt antwoord op vragen van vandaag rond de verhouding van Christus en de Geest, de gaven van de Geest, de vervulling met de Geest, etc. Bovendien is een belangrijk aspect van een confessie dat daarin de leer van de Schrift wordt bijeengebracht. Een groot aantal verspreide uitspraken over de Geest schiet op dat punt tekort. Weer: dat is niet een verwijt aan de catechismus. Het is juist de kracht van onze confessie dat ze een woord op zijn tijd heeft gesproken. Je zou haar echter onrecht doen, als je van haar het laatste woord zou verwachten. Nieuwe belijdenisvorming blijft daarom principieel altijd mogelijk, hoe groot de praktische moeilijkheden (waarover dr. Arntzen uitweidt in zijn artikel op de website) ook mogen zijn.

Schrift en belijdenis

Eerlijk gezegd begrijp ik niet goed waarom dr. Arntzen mijn overtuiging, dat we heel ons leven tegen het licht van de Schrift hebben te houden, zo vaag geformuleerd vindt. Het ging mij om de kritische functie van de Schrift, ook over alles wat wij menen 'naar de Schrift te hebben ingericht'. Ik kan me moeilijk voorstellen dat dr. Arntzen daartegen bezwaar zou willen maken. Overigens vind ik met dr. Arntzen dat wij ons leven naar de Schrift hebben in te richten. Als wij de Bijbel dan maar niet laten buikspreken om te rechtvaardigen wat alleen maar historisch zo is gegroeid.

Ik begrijp de formulering 'de eeuwige jeugd van Heidelberg'. De Catechismus is mij ook zeer lief. Tegelijk heb ik moeite met de formulering. Gods Woord is eeuwig. Van mensenwoorden geldt wat art. 7 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis zegt: "Men mag ook geen geschriften van mensen, hoe de schrijvers ook geweest zijn, op één lijn stellen met de goddelijke Schriften...". Wie hieraan recht wil doen, houdt zich aan de belijdenis, niet wie dit veiligheidshalve verzwijgt. De beschuldiging van 'haast ondermijning' van de belijdenis blijft daarom voor mij onaanvaardbaar.

Prof. Dr. Barend Kamphuis is hoogleraar aan de Theologische Universiteit te Kampen en hoofdredacteur van dit blad.

Kinderooffers in deze tijd?

Een bericht uit 2004: "Israël was maandag geschokt. Niet ten gevolge van een nieuwe terreuraanslag, maar wegens een ternauwernood voorkomen aanslag.

J.J.D. Baas ■

De voorpagina's van alle kranten meldden het verhaal van de 11-jarige Abdulla Quran, die door extremistische moslims misbruikt werd om een 10 kilogram wegende bom, vol met schroeven, spijkers en ander roestig ijzerafval over de grens van Gaza met Israël te smokkelen. Naast de bom in de rugzak vond de politie-agent die het kind tegenhield, een spiderman-pop en een mobiele telefoon. Vanaf een afstand werd de mobiele telefoon gebeld, maar de ontsteking weigerde. Een technisch probleem voorkwam de dood van het kind en velen rondom hem. Dit is niet alleen maar kindermisbruik, dit is kinderoffer.

Wat een gruwelijk bericht uit onze - in eigen ogen - zo ontwikkelde westerse maatschappij. Een kind op weg sturen voor een zelfmoordaanslag. Dat kan toch nooit de eigen keuze van een kind zijn.

En dan Afrika met zijn kindsoldaten, minderjarige frontstrijders uit vrije wil?

Je gruwet bij het lezen van dit soort berichten. Je kijkt naar je eigen kinderen of kleinkinderen en denkt dan: "Dat doe je toch niet?"

Maar hoe veilig is een kind eigenlijk in onze westerse cultuur? Op diverse plaatsen in Europa vindt een levendige handel in kinderen plaats ten behoeve van de porno-industrie. Er zijn plaatsen waar zeer jonge en wat oudere kinderen op bestelling te krijgen zijn om de seksuele lusten van anderen bevredigen. Nog afgezien van de kinderen die misbruikt worden voor het maken van pornofilms.

Moet jij je eens proberen in te leven in de wereld van zo'n kind. Wat is voor zo'n kind nog normaal? Is dat niet vreselijk? Je leven voor altijd verwoest.

Hoe kan dit bestaan voor Gods ogen? Alleen al voor dit ten hemel

schreiende gebeuren schreeuw je het uit: Kom toch spoedig terug, Here! Wat hebben we uw schepping zo verwoest. Hoe lang nog?

In dit artikel wordt aandacht gevraagd voor drie aspecten rond het thema kinderooffers: Hoe spreekt God in zijn Woord daarover? Kan Hij er niets aan doen? Hoe ga je zelf met je kinderen om?

Kinderooffers in de Bijbel

In Genesis 22 lezen we dat de Here God aan Abraham vraagt zijn enige zoon, Izaäk te offeren. Dat gebeurde in een tijd dat kinderooffers heel gewoon waren. Kinderen werden in het vuur geworpen om de godheid gunstig te stemmen. Of de dochter van de koning werd ingemetseld bij een eerste steenlegging om zo zegen over de nieuwe stad af te smeken. Die praktijken hebben bestaan tot zo'n 600 jaar voor Christus. Maar al veel vroeger is hier ook al tegen gereageerd. In oude Fenicische inscripties van 1000 v.C. staat al dat een kind dat voor een heilig offer was bestemd, door een schaap kon worden vervangen.

Als God dit vraagt aan Abraham, is Hij dan niet tegen kinderooffers? Dat lijkt misschien zo. De Here God stelt Abraham op de proef: heb jij je zoon meer lief dan mij? Abraham was bereid zijn enige zoon te offeren. In de brief aan de Hebreeën 11:19 staat te lezen: *Abraham zei bij zichzelf dat het voor God mogelijk moest zijn iemand uit de dood op te wekken, en daarom kreeg hij hem ook terug, bij wijze van voorafbeelding.* In Genesis 22 staat dat de HERE Abraham rijk zegende, omdat hij Hem zijn zoon niet had onthouden. In de Bijbel worden kinderooffers uitdrukkelijk verboden: zie Leviticus 18:21 en 20:2-5. De Here God wil

niet dat zijn volk kinderen aan de Moloch zou offeren. Daar zet Hij zelfs de doodstraf op. Zo haat de Here het offeren van kinderen.

In 2 Koningen 21:6 lezen we dat Manasse zijn zoon door het vuur liet gaan. Algemeen wordt aangenomen dat hij zijn zoon aan de afgoden offerde.

Het is voor een deel de oorzaak, waarvoor Israël in ballingschap werd gevoerd. Ezechiël 16:20,21: Zo heb je je gedragen, spreekt God, de HEER. De zonen en dochters die je mij gebaard had, offerde je aan hen zodat zij te eten hadden. Was je overspel dan nog niet genoeg? Je

blijft God van verre staan en kijkt Hij alleen maar toe?

slachtte mijn kinderen om ze aan hen te offeren.

Uit dat alles kunnen we opmaken dat de Here God geen kinderooffers wil. Maar waarom doet Hij nu dan niets? Kan Hij er wat aan doen?

Staat God machteloos aan de kant in onze tijd, waarin met kinderen zulke gruweldaden gebeuren?

De Here God ziet vanaf zijn troon wel degelijk wat er gebeurt met zijn schepselen. God heeft immers ook deze kindsoldaten en seksueel misbruikte kinderen kunstig in de moederschoot geweven. Wonderbaarlijk is wat Hij gemaakt heeft en hoe Hij dat deed. Uitermate zorgzaam gemaakt. Prachtig wordt dit beschreven in Psalm 139. Maar als je dan bedenkt wat er met kinderen in deze tijd kan gebeuren dan zijn de volgende woorden uit die psalm net zo toepasselijk:

God, breng de zondaars om, – weg uit

mijn ogen, jullie die bloed vergieten – zo ze spreken kwaadaardig over u, uw vijanden misbruiken uw naam. 21 Zou ik niet haten wie u haten, HEER, niet verachten wie tegen u opstaan? 22 Ik haat hen, zo fel als ik haten kan, ze zijn mijn vijand geworden.

Dat gebed zendt David op naar God over allen die Gods kinderen naar het leven staan. Maar waarom blijft die wraak van God dan uit? Waarom kunnen die mishandelingen van kinderen in deze wereld maar door blijven gaan? Blijft God van verre staan en kijkt Hij alleen maar toe, waarom roept Hij dit grote kwaad geen halt toe?

Daar is in elk geval het volgende over te zeggen:

Als zijn kinderen zijn wij zijn vertegenwoordigers in deze wereld. Dat betekent: als je het van Hem verwacht, kan dat niet zonder dat je zelf ook in actie komt. Hoe je dat in deze situaties dan concreet kunt maken? Moeten we dan op de barricaden in de strijd tegen deze kindermisdaad? Niet blijven steken bij het constateren en meewarig het hoofd schudden en zeggen: het is toch wat in deze wereld. Moeten die handen niet uit de mouwen als je zijn vertegenwoordiger bent in deze wereld? Juist om het onrecht dat aan de meest kwetsbaren van de samenleving wordt aangedaan, aan de kaak te stellen?

Dat betekent in de eerste plaats: op de knieën om die nood voor Hem neer te leggen, te vragen om zijn ingrijpen. En vervolgens in actie komen, je stem laten horen tegen dit onrecht. Voor zover mij bekend is er nog geen organisatie in ons land die dit als speerpunt heeft. De strijd lijkt nu verbrokkeld gevoerd te worden. Mensen die daadwerkelijk tot een initiatief willen komen om op dit front de krachten te bundelen, kunnen zich bij de schrijver van dit artikel melden.

Zouden we zo ook niet Gods opdracht in deze wereld uitvoeren? Hem laten gloriëren in deze tijd? Aan de andere kant weten we ook dat God alle onrecht te niet zal doen op zijn grote dag. Moge die dag spoedig aanbreken, want de hele schepping zucht. Tot die tijd valt er nog heel wat te doen in zijn Naam.

Ver van mijn bed?

Je zou bij het lezen van de boven-

staande vreselijke feiten rond de kindermishandeling kunnen denken: deze realiteit staat zo ver van mij af. Met behulp van een paar recente krantenberichten komt het mischien wat dichterbij huis.

Bericht 1

Uit het ND van zaterdag 14 juli 2007: "Een losse en tolerante opvoedingsstijl bevordert alcoholgebruik onder kinderen."

Dat blijkt uit een onderzoek van het Instituut voor leefwijzen en Verslaving (IVO). Het bericht meldt verder de volgende gegevens:

de kinderen hebben die ouders niet uitgezocht, maar Hij!

"Het Nationaal Gezondheidsinstituut (NIGZ) gaf de gegevens juist nu vrij omdat veel ouders met vragen zitten hoe om te gaan met het alcoholgebruik van hun kinderen tijdens de vakantie. Het onderzoek toont onder meer aan dat hoger opgeleide ouders meer alcohol in huis hebben. Ze laten hun kinderen makkelijker meedrinken, staan alcohol al op jonge leeftijd toe. De beschikbaarheid van alcohol in huis is een risicofactor. Het onderzoek toont aan dat het stellen van duidelijke en strenge regels een preventieve werking kan hebben, net als een goed gesprek tussen moeder en kind. Een van de zorgpunten vormt het aantal ouders dat tolerant is, bovendien het grote aantal gebroken gezinnen en tweeverdieners. Omdat de ouders er minder zijn voor hun kinderen, kampen ze met een sluimerend schuldgevoel."

Bericht 2

Uit een artikel in het ND van maandag 16 juli 2007:

"Recent meldde het CBS dat dit jaar bijna de helft van de kinderen (47%) buiten het huwelijk wordt geboren... Het lijkt er op dat mensen het huwelijk zowel voor zichzelf als voor hun kinderen niet langer van betekenis vinden. Dit is een buitengewoon schadelijke ontwikkeling, vooral voor de buitenechtelijke geboren kinderen. Er bestaat namelijk een rijke hoeveelheid sociaal en rechtswetenschappelijk bewijsmateriaal dat het huwelijk de beste setting vormt voor de succesvolle opvoeding."

Wat verderop staat te lezen:

"Het grote aantal scheidingen maakt dat jongeren wantrouwend zijn tegenover de 'grote liefde'. Ook krijgen ze een tegenstrijdig beeld van de liefde in literatuur en film." (Wim Orbons, *De teloorgang van huwelijk en gezin*.)

Bezinning.

Hierboven kwam al aan de orde wat ons aandeel kan zijn in de strijd tegen die vreselijke kinderofters in andere landen. Maar moet de hand tegelijkertijd niet in eigen boezem? Met name als je de bovenstaande

berichten leest? Hoe gaan wij met onze kinderen om? Daarom een pas op de plaats: Wil je een korte tijd nadenken over jouw invulling van de volgende vragen.

Hoe denk jij over de opvoeding? Wat is je visie daarop? Waarom heeft de Here God jou je kinderen toevertrouwd? Wat is zijn doel daarmee? Hoe ga je daar in de dagelijkse praktijk mee om?

Bij huis beginnen

Nog een aantal vragen om (mischien in de vakantie) eens dieper over na te denken en er als echtpaar over door te spreken:

- Hoe praat je met je kinderen over jouw leven met God? Vertel je regelmatig aan hen dat jij ook alleen maar door genade verder kunt. Dat je leven een strijd is met vallen en opstaan.
- Wat krijgt bij confronterend gedrag van je kind de voorrang: het moet vooral gezellig blijven, of wijs jij je kind duidelijk terecht en ga je het conflict aan?
- Is 'aardig gevonden worden' belangrijker voor je dan je kind de rechte weg leren?
- Hebben jullie voor iedereen duidelijke regels in huis? Vindt je kind dat ook?
- Hoe is je eigen voorbeeldgedrag in het drankgebruik? Heb je wel eens nagezocht hoe schadelijk alcohol kan zijn voor kinderen onder de zestien jaar?
- Durf je leiding te geven aan je kinderen ook al zijn ze ouder dan twaalf, omdat kinderen het

gewoon van je verwachten? Jij bent verantwoordelijk voor hen, dat zijn ze niet zelf.

- Wat bepaalde je keuze om als ouders beiden een baan te hebben? Het bouwen aan je carrière? Welke rol speelde je kind daarin? Ben je eerlijk over je keuze tussen je carrière en het belang van je kind?

Hij wil niet dat jij je kind offert aan de mammon of enige andere God

- Praat je met andere ouders ook over de problemen die je ervaart in de opvoeding? Wist je dat zij met dezelfde problemen zitten?
- Zou je initiatief willen nemen voor een opvoedingsgespreksgroep in jouw omgeving? Waarom wel of waarom niet?

De opdracht

Onze God heeft niet alleen aan ouders kinderen gegeven, Hij geeft ook aan kinderen ouders. De kinderen hebben die ouders niet uitgezocht, maar Hij! Hij roept die ouders op hun ouderschap ook werkelijk ten uitvoer te brengen. Hij vraagt daarbij offers. In Romeinen 12 staat te lezen:

Broeders en zusters, met een beroep op Gods barmhartigheid vraag ik u om uzelf als een levend, heilig en God welgevallig offer in zijn dienst te stellen, want dat is de ware eredienst voor u. U moet uzelf niet aanpassen aan deze wereld, maar veranderen door uw gezindheid te vernieuwen, om zo te ontdekken wat God van u wil en wat goed, volmaakt en hem welgevallig is.

Denk ook aan de woorden uit Deuteronomium 6: *Heb daarom de HEER lief met hart en ziel en met inzet van al uw krachten. 6 Houd de geboden die ik u vandaag opleg steeds in gedachten. 7 Prent ze uw kinderen in en spreek er steeds over, thuis en onderweg, als u naar bed gaat en als u opstaat.*

20 Wanneer uw kinderen u later vragen: 'Wat betekenen al die bepalingen en wetten en regels die de HEER, onze God, u heeft voorgehouden?' 21 geef dan dit antwoord: 'Wij waren in Egypte slaven van de farao, maar met sterke hand heeft de HEER ons uit Egypte bevrijd.'

In Hosea 4:6 staan de bekende woorden opgetekend:

Mijn volk komt om doordat het met mij niet vertrouwd is. Jij wilde het niet met mij vertrouwd maken, daarom wil ik niets meer met jou te maken hebben: je zult mij niet meer als priester dienen. Jij hebt de wet van je God verwaarloosd, daarom zal ik jouw kinderen verwaarlozen.

De Here God heeft jou tot priester in je gezin aangesteld. Een priester legt contact tussen God en mensen. Als ouder en opvoeder heb je de opdracht gekregen dit priesterschap zo naar je kinderen in te vullen. Jij brengt immers je kind in contact met God. Dat heb je beloofd bij de doop. Hij heeft jou daarbij zijn Geest beloofd. Hij wist dat je het niet zou redden. En Hij wil niet dat jij je kind offert aan de mammon of enige andere God. Hij wil jou en jouw kind voor eeuwig bij zich hebben.

Leef daarom dicht bij Hem, ken Hem, leer Hem steeds beter kennen, zodat Hij kan doorstralen in je leven.

God wil geen kinderooffers. Hij gaf zelf het grootste offer dat mogelijk was. Hij offerde zijn eigen Zoon. Dat was voldoende voor altijd!

Jetze Baas is regiodirecteur van de Gereformeerde Schoolvereniging Veluwe Plus.

MOOIE RAMEN

vertrouwd verzekerd

speciale verzekeringen voor kerken, zorginstellingen en monumenten

Je hebt met specialisten te maken.
Dat merk je in alles.

Postbus 500 5240 AM Rosmalen www.donatus.nl tel. 073 - 5221700

